

בבא בתרא י"ח

התנא א' מרחיקין את הגפת וכו' מן הגמרא ממשיכה לדון, האם מותר לחפור בור הכותל לומר שהם קשים לכותל בסמוך למיצר שדה חברו, כשאין בור בשדה חברו וגורם שחברו לא יוכל לעשות שם בור על המיצר. ומביאה ראייה ממה ששנינו במשנתנו, מרחיקין את הגפת, ואת הזבל, ואת המלח, ואת הסיד, ואת הסלעים מכותלו של חברו שלשה טפחים, או סד בסיד. והטעם שמרחיקים אותם, הוא משום שיש כותל, אבל כשאין כותל סומך אותם למיצר. דוחה הגמרא, שגם כאשר אין כותל אינו סומך אותם למיצר, והתנא אומר שאינו סומך אותם לכותל להשמיע לנו שדברים אלו קשים לכותל.

מרחיקין זרעים שדבר לח קשה ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה, מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים לכותל מן הכותל שלשה טפחים. והטעם שמרחיקים אותם הוא משום שיש כותל, אבל כשאין כותל סומך אותם למיצר. ודוחה הגמרא שגם כאשר אין כותל אינו סומך אותם למיצר, והתנא אומר שאינו סומך אותם לכותל להשמיע לנו שדבר לח קשה לכותל.

ואת הריחים שהרעידה קשה לכותל ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה, ואת הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב. והטעם שמרחיקים אותם הוא משום שיש כותל, אבל כשאין כותל סומך אותם למיצר. ודוחה הגמרא שגם כאשר אין כותל אינו סומך אותם, והתנא אומר שאינו סומך אותם לכותל, להשמיע לנו שהרעידה קשה לכותל³²².

ואת התנור שהבל קשה לכותל ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה. והטעם שמרחיקים אותם, הוא משום שיש כותל, אבל כשאין כותל סומך אותם. ודוחה הגמרא שגם כאשר אין כותל אינו סומך אותם, והתנא אומר שאינו סומך אותם לכותל, להשמיע לנו שההבל קשה לכותל.

לא יפתח חנות של נחתומין ורפת תחת אוצר ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה אם הרפת קודמת מותר מפני שדירה שונה הבאה, לא יפתח אדם חנות של נחתומין, שמסיקין שם תמיד אש, ושל צבעין תחת אוצרו של חברו, שהעשן קשה לתבואה יין ושמן שבאוצר³²³, ולא רפת בקר, שהריח קשה להם. אבל כשאין שם אוצר,

322 אמרו את הטעם של טיריאה אע"ג שבדף כ"ב חזרו מהטעם של טיריאה ואמרו משום הקול מפני שמתחילה רצו לפרש את הטעם משום כך. ולספרים שלא גרסו אלא, טיריאה וקול הם אותו הטעם. תוס'.

323 ר"ת הקשה על רש"י שפירש שהעשן קשה לאוצר ממה שא' לקמן ביין התיירו והרי יין מעושן פסול לנסכים. אלא נראה לר"ת שאין היוק של עשן מפני שיש תקרה ומעזיבה, אלא שההבל מזיק אבל את היין הוא משבית. תוס'.

הוא רשאי לעשות חנות ורפת סמוך לחברו. דוחה הגמרא, ששונה הדין בדירה³²⁴. גם חנות ורפת בקר הן חלק מדירתם של אדם, ואין לנו לאסור עלי האדם את דירתו עליו, אלא אם ההיזק מוכן בשעה שעושה אותם. וכן נראה ממה ששנינו בברייתא על המשנה, אם היתה רפת בקר³²⁵ קודמת לאוצר מותר. ובכל שאר ההרחקות שבמשנה לא שנינו כך, וראיה שרק כאן מותר לסמוך משום שדירה היא שונה, אבל בשאר גם הראשון צריך להרחיק^{326 327}.

לא יטע אילן סמוך לשדה אלא אם הרחיק ד"א כשסלע מפסיק לא יטע אדם אילן סמוך לשדה, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. ושנינו על המשנה שארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם³²⁸ והטעם הוא משום עבודת הכרם³²⁹ שהוא מזיקו בידים, אבל בלא זה הוא סומך³³⁰, ואפילו ששרשיו יתפשטו אחר כך ויזיקו³³¹. דוחה הגמרא ואומרת שמדובר שמפסיק סלע חזק³³² שימנע שלא יתפשטו שרשיו. ויש ראייה שמדובר כשמפסיק סלע ששנינו³³³, היה גדר בינתים³³⁴ זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן.

אין סלע ושרשיו יוצאים בתוך של חבירו מעמיק ג"ט וקוצץ של חבירו הגמרא מהסיפא, היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק ג"ט וקוצץ, בעל השדה קוצץ את השרשים שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים, כדי שלא יעכב המחרישה. ואם מדובר שמפסיק צונמא, כיצד השרשים הגיעו לשם?! ואומרת הגמרא שהתנא אומר, ואם לא היה שם סלע והיו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים בעל השדה קוצץ את השרשים שיצאו בשדהו כדי שלא יעכב המחרישה.

324 היו יכולים לתרץ קמ"ל שהבל קשה לאוצר. תוס'.

325 ה"ה חנות של נחתומים ושל צבעים. תוס'.

326 תוס' הקשו אולי גם בשאר הרחקות מותר לסמוך ונקטו להשמיע שאע"ג שהוא גיריה דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר, והוא חידוש אפ' לר' יוסי. תוס'.

327 ולאבוי לא משמע שיש חידוש בשאר יותר מבדירה. תוס'.

328 כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה, ובשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות, וצריך מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס העגלה בקרקע חבירו.

329 צריך לומר עבודת האילן ונקט עבודת הכרם משום שלשון זה נזכר בכלאים שצריך הרחקה. תוס'.

330 אפשר להקשות בלא דיוק זה שמפסיק ד' אמות ואם אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות. אלא רצה לדייק שמוותר לסמוך אפ' בד' אמות. תוס'.

331 בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור.

332 וא"ת מדוע צריך ד"א הרי אינו צריך לחרוש מחוץ לצונמא. וי"ל שכשירוש עד שם וירצה להפוך את המחרישה יכנס לשדה חברו. תוס'.

333 לפי הגירסא שגורסת ת"ש ולא גורסת את המוקף בסוגרים (דיקא נמי דקתני).

334 שאין מזיק לעבודת הכרם, זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן. ואם אחד מהם שדה לבן אין כאן כלאים וכן בנעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן שדומה לצורת הפתח שנינו שזה סומך ואע"ג ששרשים הולכים תחת הגדר ומתפשטים לתוך השדה. רש"י.

335 תוס' מקשים ואיך סמך אם לא שנעמיד בלוקה. וריצב"א פירש שמדובר בסמך שלא ברשות שאינו קוצץ את האילן אלא בנתינת דמים, ולא רצה להאריך בזה. תוס'.

עד כ"ה אמה השרשים מזיקים לבור ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו לקמן במשנה,
מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה.

והטעם הוא שיש בור, אבל אם אין בור סומך. ואומרת הגמרא שגם כשאין בור
אינו סומך, והתנא מלמד שעד עשרים וחמש אמה הולכים השרשים ומזיקים לבור.
שואלת הגמרא מהסיפא, ואם אילן קדם לא יקוץ. ואם לא סמך איך יתכן שנטע את
האילן, ואם הוא סמך את האילן שלא כדין, מדוע לא יקוץ אותו, מה ההבדל בין
אם הבור קדם שקוצץ ובין אם האילן קדם שלא יקוצץ? מבארת הגמרא, מדובר
בלוקח, אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואחר כך מכר חצי שדהו לאיש אחר והלוקח
חפר בור, והמוכר³³⁶ אינו צריך לקצוץ את האילן שנטע ברשותו. וכמו שאמר רב
פפא לקמן שמדובר בלוקח.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, מרחיקין את המשרה, מים ששורין בו את
הפשתן, מן הירק³³⁷. ואת הכרישין מן הבצל. ואת החרדל מן הדבורים, שאוכלים
את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את הדבש שלהם. והטעם הוא מפני שיש ירק
אבל אם אין ירק סומך. ואומרת הגמרא שגם כשאין ירק אינו סומך. והתנא בא
ללמד שהם קשים זה לזה.

ר' יוסי מתיר בחדל ואר"פ שמדובר שואלת הגמרא מהסיפא, רבי יוסי מתיר בחדל
בלוקח
מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק
חרדלך מן דבורי, מפני שעל המזיק להרחיק עצמו. הרחק דבוריך מן חרדלי,
שבאות ואוכלות לגלוגי³³⁸ חרדלי, ואף אתה נקרא מזיק. ואם אדם לא סומך היזק
למיצר חברו כשאין שם דבר הניזוק, ורבי יוסי סובר ששניהם הם מזיקים,
איך יתכן שאחד מהם סמך למיצר של חברו³³⁹, הרי חבירו יכול לעכב עליו? אמר
רב פפא, מדובר שאחר שאחד עשה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל הוא מכר
חצי שדהו לאחר, והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים. שואלת הגמרא, אם
מדובר בלוקח, מדוע הוא צריך להרחיק, ומהו טעמם של חכמים, הרי הוא עשה
ברשות? ועוד, מהו טעמו של רבי יוסי, שלא חולק אלא בחדל משום ששניהם הם
מזיקים, יחלוק גם במשרה וירק?

336 ואינו נראה לר"י בר' מרדכי שהיה צריך לומר במוכר. אלא יש לפרש שהאילן הוא ביד הלוקח. ור"ח מפרש
שהלוקח קנה מאדם אחר אילן וטוענים ללוקח. תוס'.

337 מן הירק של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין.

338 רש"י פירש בדרך כ"ה פרחי חרדלי. בערוך פירש גרעיני. ואין נראה לר"י שהרי חכ' אמרו דבורים לחרדל לא
מזיקי אי בבינתא אי בטרפא וכו' משמע שר"י לא פירש בדבריו במה מזיקות. ונראה לר"י שהם הענפים ור"י לא
פירש במה הן מזיקות. תוס'.

339 ר"י פירש שלאבני מדובר שבעל הדבורים סמך תחילה, ואע"ג שהגמרא חשבה שגם הדבורים מזיקות
לחרדל, על המזיק השני להרחיק עצמו כל ההרחקה. ור"י סבר שעשה קצת שלא כהוגן וגם בעל החרדל יכול
לסמוך. ואינו דומה לבור ששם הוא מרפה את הקרקע בידיים ומזיק לכותל בורו של הראשון. תוס'.

רבינא א' שחכ' סוברים שעל המזיק אמר רבינא, חכמים סוברים שעל המזיק להרחיק להרחיק ודבורים לא מוזיקות לחרדל את עצמו, ואפילו שמתחילה עשה ברשות. ומכאן שרבי יוסי סובר שעל הניזוק להרחיק את עצמו³⁴⁰. וקשה אם כן על הניזוק להרחיק עצמו אפילו משדה וירק!. אלא גם רבי יוסי סבר שעל המזיק להרחיק עצמו. ורבי יוסי אומר לחכמים, מובן שבמשרה וירק אלו מזיקים ואלו אינם מזיקים. אבל חרדל ודבורים שניהם מזיקים זה לזה. וחכמים סוברים שדבורים אינם מזיקים לחרדל. הדבורה אינה מוזיקה לגרעין הזרע, שטמון בשרביטו ואינה מוצאת אותו. ואם תאכל את העלה הוא חוזר וצומח.

ר"י סובר שעל הניזוק להרחיק וא' לחכמים שואלת הגמרא, האם אפשר לומר שרבי לדבורים הודו לי בחרדל ודבורים יוסי סובר שעל המזיק להרחיק את עצמו, אף על פי שמתחלה עשה ברשות, הרי שנינו במשנה, רבי יוסי אומר אף על פי שהבור קודמת לאילן לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו³⁴¹? אלא יש לומר שרבי יוסי סובר שעל הניזוק להרחיק את עצמו. ורבי יוסי אמר לחכמים לדבריהם. אני סובר שעל הניזוק להרחיק את עצמו, ואפילו במשרה וירק הוא לא צריך להרחיק. אבל לדבורים שאמרתם שעל המזיק להרחיק, הדבר מובן במשרה וירק שאלו מזיקים ואלו אינם מזיקים, אבל בחרדל ודבורים שניהם מזיקים זה לזה.

340 תוס' כתבו שצ"ל שהמקשה הוזה אינו אותו שהקשה בתחילה ואי לא סמיך היכי משכחת לה שהרי לו לא היה קשה לאביי שאמר שסומך ולא היה קשה לו דבר. וצ"ל שהמקשה הראשון ידע את המסקנה שלחכמים הדבורים לא מוזיקות לחרדל. אבל המקשה הוזה לא ידע זאת ולכן הקשה מכלל דסבר ר' יוסי והקשה כיון שלחכמים בעל הדבורים הוא ניזוק ולא מוזיק ועל בעל החרדל להרחיק גם לר' יוסי הוא ניזוק ואפ"ה מותר לסמוך. תוס'.

341 היה צריך להקשות זאת לקמן במקומה אלא משום שצריך לפרש כאן שרבי יוסי סובר שעל המזיק להרחיק עצמו הביא כאן את כל הענין. ואי אפשר לפרש כאן בלוקח כר"ח שלקח משרה וטוענים ללוקח שא"כ למה ירחיק משרה כיון שקנה סמיכה זו. אלא או כמו שפירש רש"י או כמו ר"י בר"מ כך פירש ר"י את הסוגיה כפירוש רש"י. וקשה לו למה צריך לחלק בדוחק בין לוקח של אילן ללוקח של משרה. ועוד למה הביא את המשנה של משרה וירק באחרונה. ומפרש ר"ת שגורסים אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק עצמו. ועכשיו חזר בו מכל התירושים הקודמים ורבא מודה בכלם שסומך כשאין ירק או כותל, מפני שאין עדיין דבר הניזוק. ורק בבור אסרו חכמים משום שהוא מרפה את הקרקע בכל חפירה, ולכן נחשב מזיק אפ' כשאין בור. ולכן אינו מעמיד בלוקח, ודוקא בסמך בלא לוקח שבעל הדבורים עשה קצת שלא כהוגן רבי יוסי מתיר לבעל החרדל לסמוך. ולפי המסקנה א"צ לחלק בין לוקח משרה ללוקח אילן. תוס'.